

Latvijas robežu attēlojums Latvijas Nacionālās bibliotēkas karšu kolekcijā

Anda Juta-Zālīte
Kintija Straziņa
Reinis Vāvers
Latvijas Nacionālā bibliotēka
Letonikas un Baltijas centrs
Karšu lasītava
e-pasts: kartes@lnb.lv

Latvijas robežu attēlojums kartēs

Kartēs iespējams izsekot tam, kā mainījās Latvijas teritorijas vai tās daļu nosaukumi un to robežas.

Interesants pētījumu objekts var būt arī pašas kartes – piemēram, dažādās kartēs robežas attēlotas atšķirīgā tehnikā un detalizācijas pakāpē.

Livoniae nova descriptio / Ioanne Portantio auctore. [Pēc A. Ortēlija]. [Anvers [Antwerpen] : s.n., 1598].
RK1L-2/114

Livoniae nova descriptio / Ioanne Portantio auctore ; [A. Ortelius]. Mērogs [apm. 1:3,300,000]. [Antwerpen : Jan Baptist Vrients, 1608].
RK1L-2/5

G. Merkatora Livonijas karte no J. Hondija 1619. gadā Amsterdamā izdotā atlanta franču valodā.

Latvijas teritorijā ir ievērojams skaits atpazīstamu vietvārdu, pirmoreiz atzīmētas latviešu (Letten) un igauņu (Esten) apdzīvotās zemes.

Livonia / Per Gerardum Mercatorem Cum Privilegio. Mērogs [apm. 1:1,700,000]. [Amsterodami : Iudoci Hondij, 1619]. RKL-2/3

Kartē iezīmētās robežas attiecas uz laiku pirms Andrusovas pamiera noslēgšanas starp Krieviju un Poliju-Lietuvu 1667. gadā - pirms krievu aiziešanas no Latgales (Inflantijas).

Uzrādītas Vidzemes hercogistes (Livonia Ducatus - Litlandia, Estonia Propria, Livonia Russica) un Kurzemes hercogistes (Courlandia Ducatus - Courlandia Propria, Semigallia) robežas.

Tabula Ducatum Livoniae, et Courlandiae / recentior.
incisa editaque per Gerardum Valck. Mērogs [apm.
1:900,000]. [Amsterdam, 1690].
Kt L1-1/120

Die Herzogthümer Curland und Liefland. – Mörögs [apm. 1:3,000,000]. – Leipzig : J.G.Schreiber, [1749-1750?]. RKL-2/6

Karte no J. G. Šraibera atlanta "Atlas selectus" rāda Zviedru Vidzemes, Kuzemes un Zemgales hercogistes un Poļu Vidzemes robežas līdz 1710. gadam. Šajā laikā Vidzeme vēl atradās Zviedrijas pakļautībā, Latgale kā Poļu Vidzeme (kartē - Polnisch Liefland) bija Polijas-Lietuvas sastāvā.

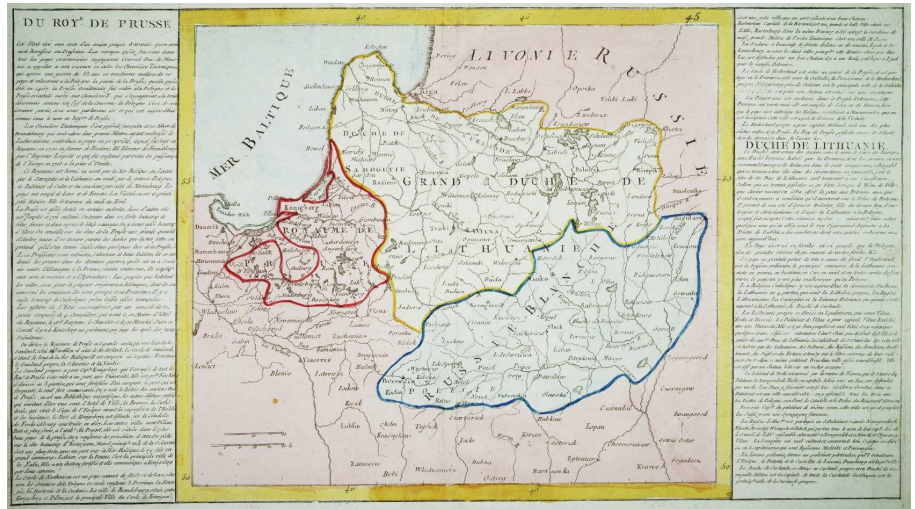

Ducatus Curlandiae / juxta.
Barnikelii Architecti Curici
primarii Geometricam
Delineationem Geographica
Tabula expressus studio
Homannianorum Heredum.
– Mērogs [apm. 1:400,000].
– Norimb[ergae] :
Homanniani Heredes, 1747.
K&L1-1/122

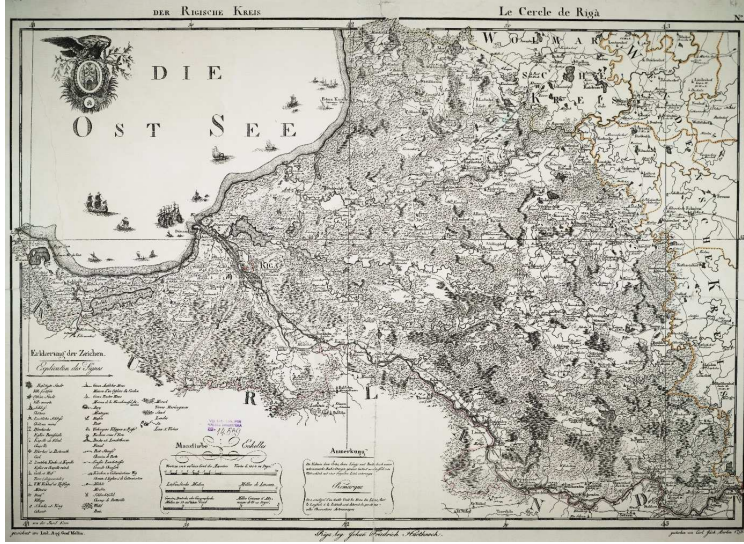
Kurzemes un Zemgales hercogistes karte ir vecākā, kurā ieraugāms salīdzinoši precīzs Kurzemes piekrastes apveids un plaša ģeogrāfiskā informācija par Kurzemi un Zemgali. Tā rāda šo teritoriju laikā, kad hercogiste vēl bija Polijas-Lietuvas vasaļvalsts (1561.-1795.).

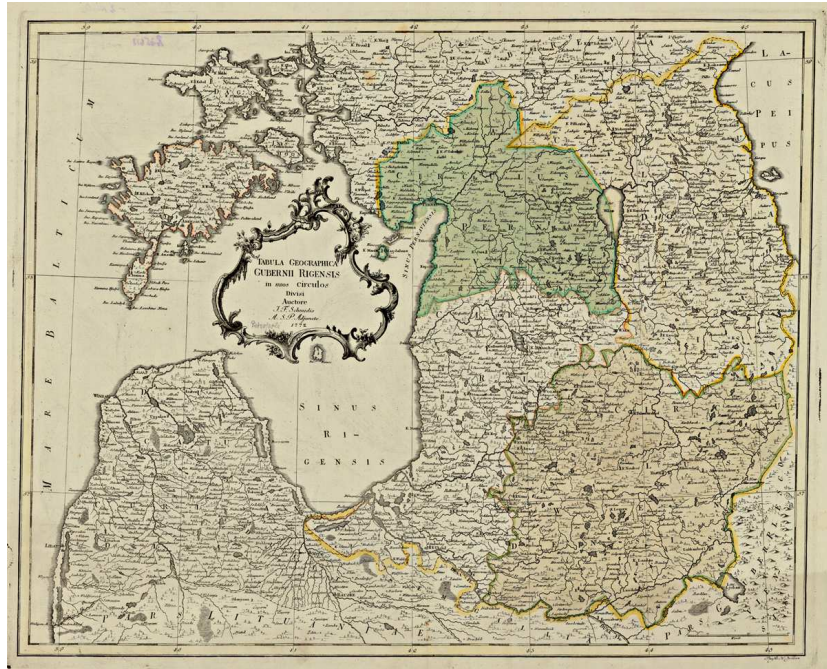
La Palatinati di Wilna, Troki, Inflant, coi Ducati di Kurlandia, e Smudz / Tratta dall' Atlante Polacco del Sgr. Rizzi Zanoni ; G. Zuliani inc. ; G. Pitteri scr. Mèrogs [apm. 1:1,500,000]. Venezia : Antonio Zatta, 1791. KtB1-0/ 17

[Du Roie. De Prusse. Duche de Lithuanie]. Mèrogs [apm. 1:3,100,000]. [Francija : s.n., 1791]. KtB2-0/ 18

Atlas von Liefland oder von den beyden Gouvernemenen u. Herzogthümern Lief- und Ehstland und der Provinz Oesel. Mērogs [apm. 1:200 000]. Riga ; Leipzig : bey Johann Friedrich Hartknoch, 1798.

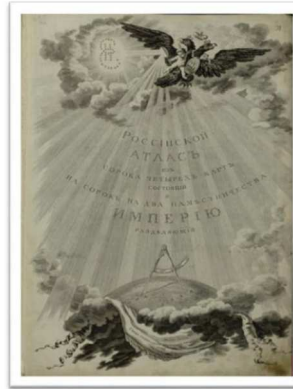

Kartē iezīmētas Rīgas guberņas un tajā iekļauto apriņķu (Rīgas, Cēsu, Pērnavas un Tartu) robežas laikā, kad Rīgas guberņa pastāvēja kā administratīva vienība Krievijas impērijas sastāvā (1721.–1783.).

Tabula Geographica Gubernii Rigenſis in ſuos circulos Diviſi /
auctore I. F. Schmidio A.S.P. Adjoncto ; Вѣрез. Н. Зубков. Mērogs
[apm. 1:700,000]. [Petropoli : Academia Petropoliae], 1772.
RKL-2/12

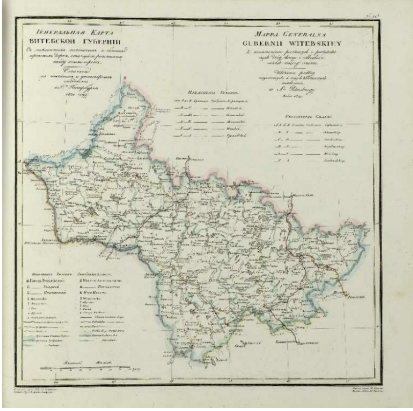
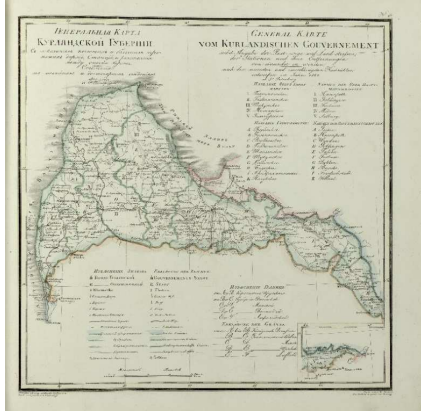
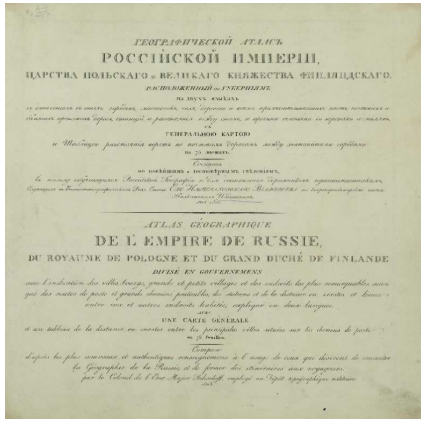

Карта Рижскаго наместничества / соч. А. Вилбрехт
 // Российской атласъ изъ сорока четьрехъ картъ
 составленный ... / сочин., гравир. и печат. при Горном
 Училище. [С.-Петербург : Горное Училище], 1792.
 Кт А-4/402

Российской атласъ изъ
 сорока четьрехъ картъ
 составленный и на
 сорокъ два наместничества
 имперію разделяющій.
 1792.

Rīgas vietniecības karte iekļauta 1792.gadā izdotajā Krievijas impērijas atlantā. Kartes autors ir Aleksandrs Vilbrehts (Aleksandr Vilbrecht) – Krievijas carienes Katiņas II Kabineta ģeogrāfs. Kartē dotas administratīvās robežas pēc 1775. gadā veiktās Krievijas impērijas administratīvās reformas. Rīgas vietniecība, kā administratīva vienība pastāvēja no 1783. gada 3. jūlija līdz 1796. gada 12. decembrim

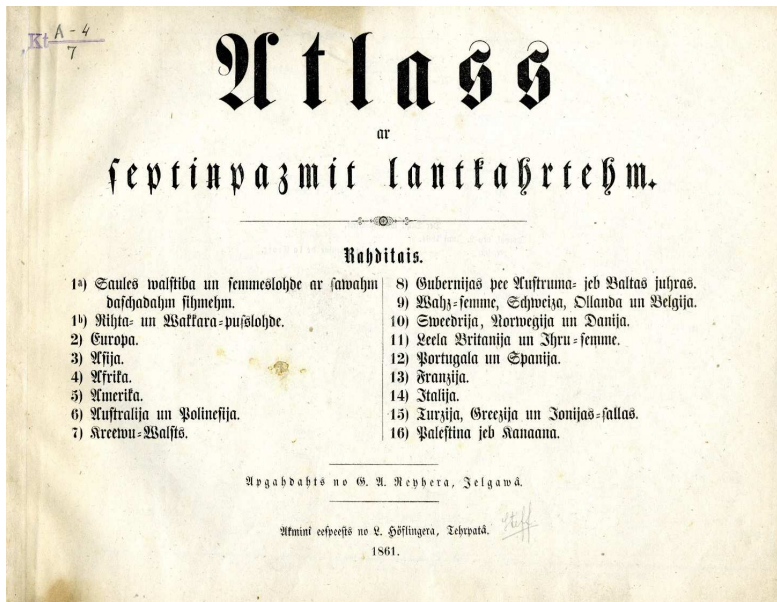
Географический атлас Российской империи, Царства Польского и Великого княжества Финляндского расположенный по губерниям на русском и французском языках / от вест венный: подполковник Пядышев ; Военно-Карт ографическое Депо. 1823.

Firmajā Latvijas teritorijas kartē latviešu valodā uzrādītas Kurzemes guberņas un Vidzemes guberņas un tajās ietilpstošo apriņu robežas. Par Latgali informācijas nav, jo tā atradās Vitebskas guberņā

*Lantkahrte no latweeschu semmes [Landkarte no latviešu zemes]. Mērogs [1:1,370,000]. [Tērbata] : G. A. Reyhers ([Jelgava] : Šulcs), 1859.
KtL1-0/28*

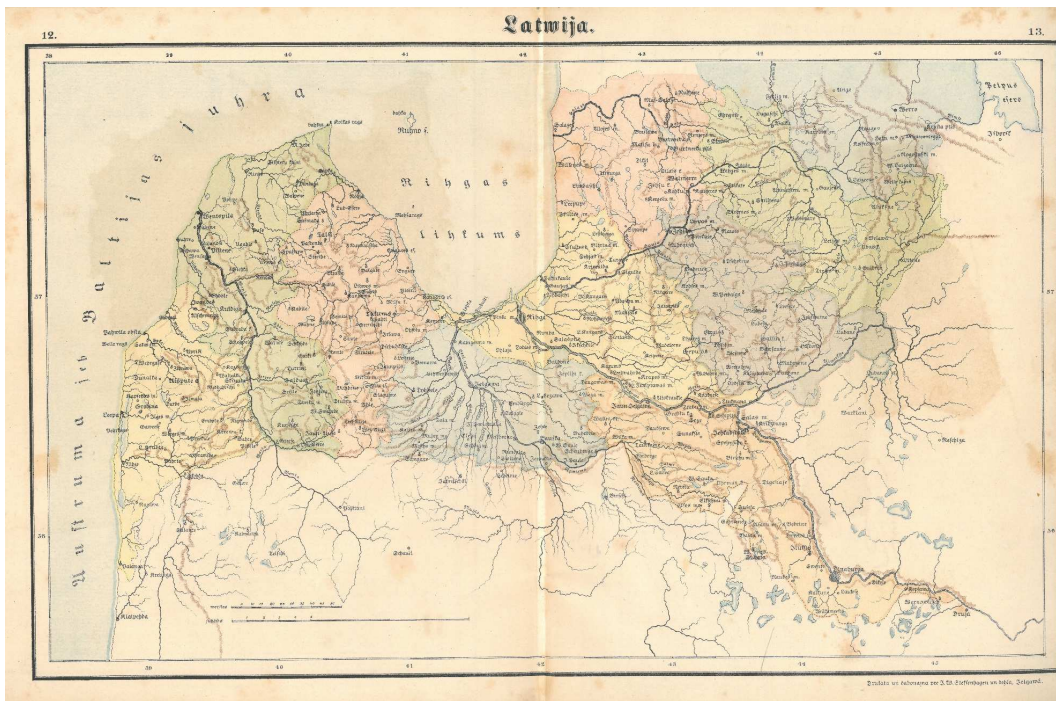
Pirmais atlants latviešu valodā (1861.)

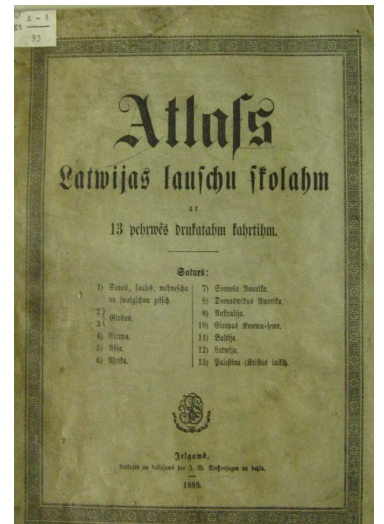
Atlas ar septiņpazmit lantkahrtem. Jelgava : G. A. Reyhers, 1861.

KtA-4/7

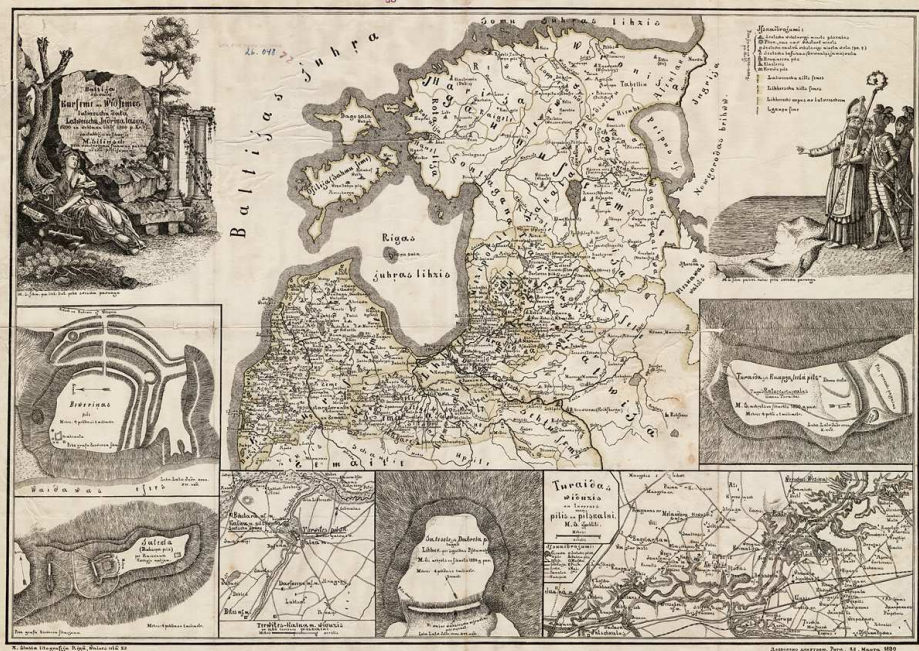

Vecākā karte, kurā parādās nosaukums «Latvija».

Latvija // Atlas Latwijas ļauschu skolahm ar 13 peherwēs drukatahm kahtihm.
 Jelgava : J. W. Steffenhagen un dehls, 1880.
 KtA-3/661

Matīsa Sliņa vēstures kartē mūsdienu Latvijas un Igaunijas teritorijā dotas robežas pirms Livonijas konfederācijas izveides 1243. g., uzrādītas senču pilis un apdzīvotās vietas, vācu ordeņa pilis, klosteri un baznīcas, kā arī atzīmētas tautas, kas apdzīvoja šīs teritorijas 13. gs.

Baltija, visvairāk Kurzeme un Vidzemes latviešu daļa Latviešu Indriķa laikā, 1200 un vēlāku līdz 1300 p. Kr. dz./ sastādījis un zīmējis M. Sliņš pēc vēsturīgām ziņām un paša un citu pētījumiem. Rīga : A. Šāla litogr., [cenz. 1890].

KL1-1/3

Iespējams, pirmā latviešu valodā izdotā Latvijas karte, kurā ietverta visa teritorija (arī Latgale) tās etnogrāfiskajās robežās.

Kartē redzamas arī 19. gs. otrās puses administratīvā iedalījuma - guberņu un apriņķu robežas.

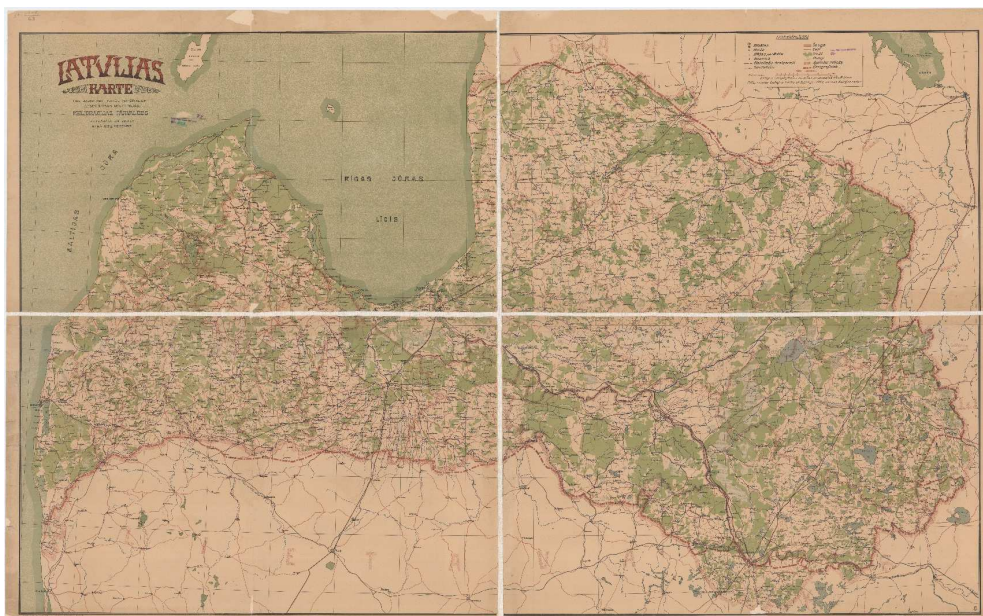
Latvijas karte (Kurzeme līdz ar Vidzemes un Vitebskas guberņu latviešu daļu) / [izstādājis un izdevis] M. Sliņš. Mērogs 1:750,000. Rīga : M. Sliņš, [cenz. 1889]. KĻ1-1/34

Pēteris Mantnieks 1919. gadā Vladivostokā zīmēja Latvijas karti - vienu no pirmajām Latvijas kartēm pēc neatkarīgas valsts nodibināšanas.

Karti bija paredzēts izdot 2000 eksemplāros un tās cenu noteikt 5 rubļi.

Latvijas karte = Carte de la Latvie / izstrādājis un zīmējis [P.] Mantnieks ; sastādīja Sibīrijas un Urālu Latviešu nacionālās padomes kara nodaļa. Mērogs [1:600,000]. [Vladivostoka] : Sibīrijas un Urālu Latviešu [nacionālās] padomes Centrālais birojs, 1919.
KtL1-4/22

1919. gada 1. jūlijā tika nodibināta pirmā Latvijas Valsts mērniecības organizācija – Zemkopības ministrijas Mērniecības un kultūrtehniskā nodaļa. Tā paša gada decembrī jau tika izdota viena no pirmajām valsts iestādes veidotajām Latvijas kartēm.

Latvijas karte / pēc jaunākiem karšu materiāliem Zemkopības ministrijas meliorācijas pārvaldes izstrādāta un izdota Rīgā 1919. g. decembrī. Mērogs 1:300,000. Rīga : Meliorācijas pārvaldes Mērniecības-kultūrtehniskā daļa, 1919.
KL1-2/63

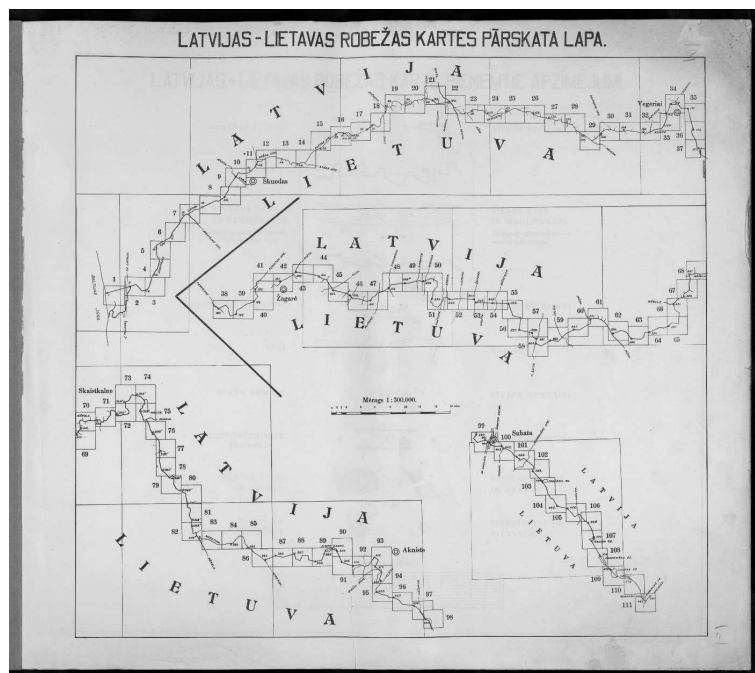

Latvijas armijas Virspavēlnieka štāba Operatīvās daļas Topogrāfijas nodaļa tika izveidota 1919. gada 15. jūlijā.

1920. gadā izdotajā Latvijas kartē par Latvijas-Lietuvas robežu pagaidām pieņemta bijušās Kurzemes un Kauņas guberņas robeža.

Latvijas karte. Mērogs 1:800,000 . [Rīga] : Armijas Virspavēlnieka štāba Topogrāfijas nodaļa, 1920.
KtL1-3/128

Latvijas-Krievijas un Latvijas-Lietuvas robežas plāni

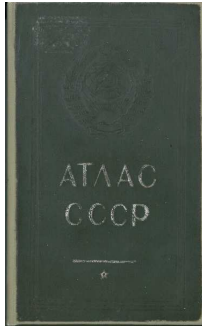

Satv[ersmes] sapulces pašvaldības komisijā izstrādātais Latvijas administratīvā sadalījuma projekts. Mērogs nav uzrādīts. [Rīga] : Valsts statistiskā pārvalde, [1921]. K/L1-0/150

Jau pirmajos Latvijas valsts pastāvēšanas gados tika izstrādāti un apspriesti vairāki administratīvā iedalījuma projekti. Kartē redzams viens no pirmajiem valsts administratīvā iedalījuma projektiem, ko 1921. gada martā izstrādāja Satversmes sapulces pašvaldību komisija.

Latvija - jau PSRS sastāvā

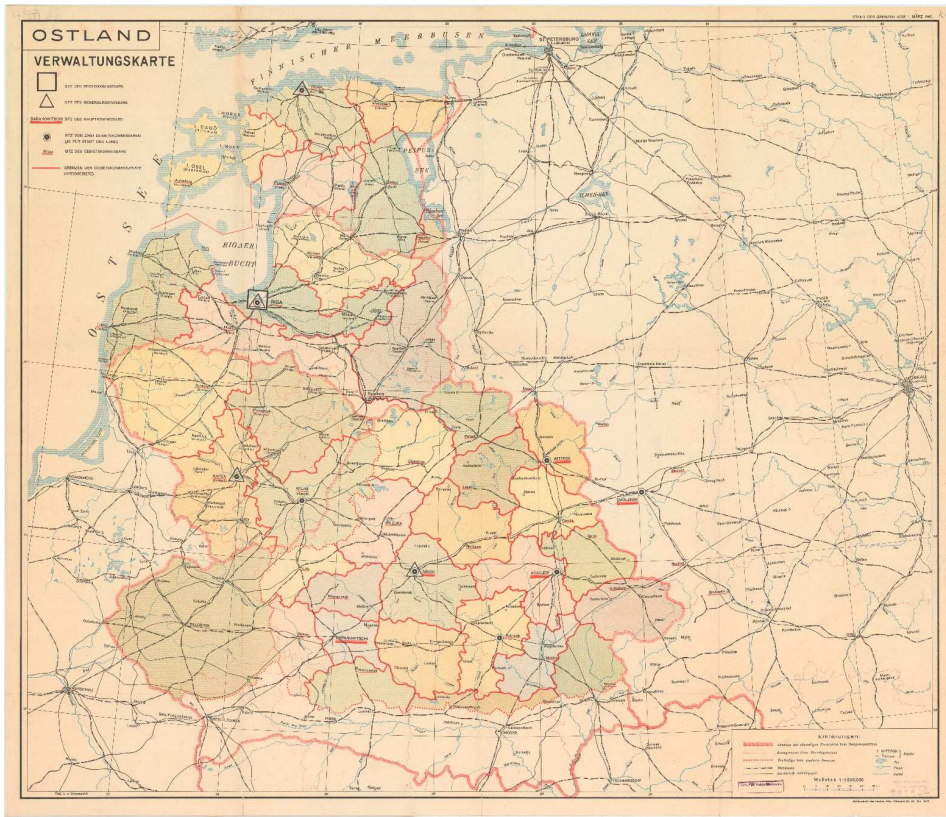

Сдано в производство 17—XII—39г. Подписано к печати 5—III—40г.
Главлит № В-291 Заказ 39-172
Формат стр. 8×13
Тираж 100 000 экз.
Издание II-ое

Стр. 36, 52, 53, 54, 55 и 56 подписаны к печати 23—X—40г В.480

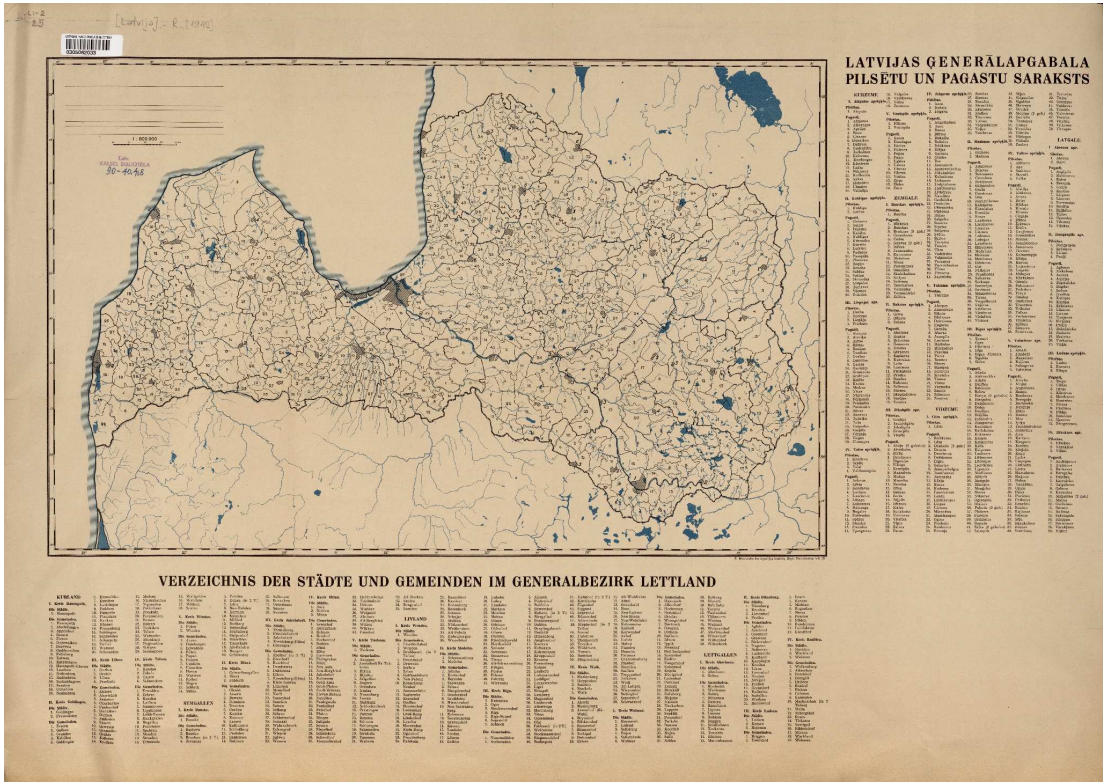

Карманный атлас СССР / от ветеринарный редактор Павловский В.Н. ; составлено и оформлено Ленинградской Картосоставительской частью ГУГК при СНК СССР. Изд. 2-ое Мировой войны. Ленинград : ГУГК, 1940. КтА-3/447

Ostlandes reichskomisariāts, kas sastāvēja no Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas ģenerālapgabaliem, pastāvēja no 1941. gada 25. jūlija līdz 1944. gada 8. septembrim.

Ostland : Verwaltungskarte // Ostland Atlas. Rīga : [Reichskommissariat Ostland] (Kartographischer Institut), 1942. Kt A-4/290/1

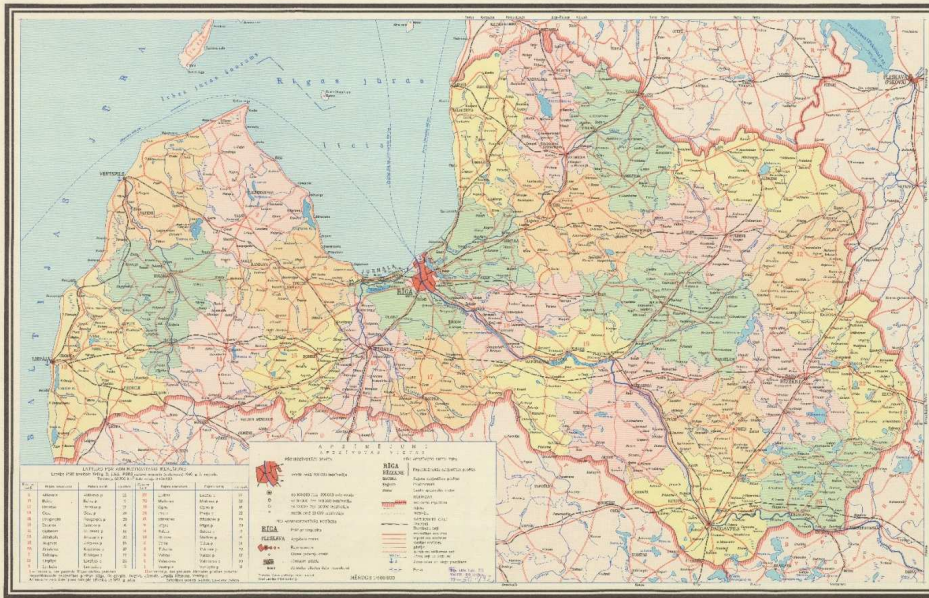

[Latvija]. Mērogs 1:800,000 (A 21°--A 28°/Z 58°--Z 56°). Rīga : P. Mantnieka kartogrāfijas institūts, [1942]. K1L1-2/25

Latvija / P. Mantnieka kartogrāfijas institūts. Mērogs 1:450,000 (A 21°00'--A 28°00'/Z 58°00'--Z 55°30'). Bruxelles : P. Mantnieka kartogrāfijas institūts, 1950.
K12-4/25

LATVIJAS PSR

Latvijas PSR administratīvi teritoriālais iedalījums.

Latvijas PSR. Mērogs 1:600,000. Maskava : Galvenā ģeodēzijas un kartogrāfijas pārvalde pie PSRS Ministru Padomes, 1975. KtL2-1/14

Paldies par uzmanību!